

การศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท
An Analytical Study of Ethics in the Middle Path
of Theravada Buddhist Philosophy

พระสุรพงษ์ อธิธรรมโม (โปร่งไธสง)

Phra Surapong Dhīradhammo (Prongthaisong)

วิเชียร ชาบุตรบุนทริก, พระปลัดกิตติ ยุตติธโร

Wichian Chabutbuntrik, Phra Palad Kitti Yuttidharo

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: pprongthaisong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ คือ 1) ศึกษาหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษาหลักจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) ศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

มัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ทางสายกลาง มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เป็นทางปฏิบัติสายกลาง เพื่อให้ถึงความดับทุกข์ด้วยปัญญาแห่งทุกข์ด้วยปัญญา คือการดำเนินชีวิตที่ดีเพื่อกำหนดรู้ทุกข์และปัญหาแห่งทุกข์ หรือปฏิบัติเพื่อกำหนดรู้ทุกข์ เมื่อปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาจะก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ ซึ่งเป็นไปเพื่อความสงบเพื่อความรู้อย่าง เพื่อความตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน

จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์ว่าสิ่งใดควรประพฤติและสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ และสิ่งไหนไม่ควรประพฤติและการปฏิบัติ เพื่อให้เข้าถึงความดีสูงสุด พุทธจริยศาสตร์มี 3 ระดับ คือ 1) จริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ เบญจศีล 2) จริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 และ 3) จริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อนิพพาน

วิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เป็นหลักปฏิบัติเพื่อละความชั่ว กระทบความดี เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือนิพพาน มัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง มี 2 คือ 1) ธรรมสายกลางในการปฏิบัติเรียกว่ามัชฌิมาธรรมเทศนา และ 2) ทางสายกลางในการปฏิบัติเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหนทางไปสู่ความดับทุกข์คือเข้าสู่พระนิพพาน

คำสำคัญ: วิเคราะห์, จริยศาสตร์, มัชฌิมาปฏิปทา, พุทธปรัชญา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to study the Middle Path in Theravada Buddhist philosophy, 2) to study of ethics in Theravada Buddhist philosophy, and 3) to analyze ethics in the Middle Path of Theravada Buddhist philosophy. This research is used documentary process and presents in descriptive method.

The research results found that:

The Middle Path in Theravada Buddhist philosophy was the middle way. It was very important for living. It was called the middle way to practice for extinguish the root of suffering with wisdom, meaning to live a good life to determine the suffering and problems of suffering or to show way to determine the suffering. Following the Middle Path made knowing (Chakkhu) and wisdom (Nana), there would lead to peace, knowledge, enlightenment, and Nibbana.

Ethics in Theravada Buddhist philosophy referred to science of human behavior. It recognized what should be done and what should not be done and what should be practiced and what should be not practiced. Its aim was to reach the supreme good. There were 3 levels in Buddhist ethics: 1) basic ethics meant five precepts, 2) middle ethics meant 10 wholesome courses of actions (kusala-kammapatha), and 3) the highest ethics meant the Noble Eightfold Path (Atthangika-magga). Buddhist ethics was the practice way for Nibbana.

An Analysis of ethics in the Middle Path of Theravada Buddhist philosophy showed that the Middle Path was main principle for leaving evil and does goodness for attaining the highest goal, Nibbana. The Middle Path can divide into 2 types; 1) the middle Dhamma of practice called Majjhana-Dhamma-desana and 2) the middle way of practice called Majjhima-patipada. Those were the way to eradicate suffering and entering Nibbana.

Keywords: Analysis, Ethics, Middle Path, Buddhist Philosophy

1. บทนำ

จริยศาสตร์คือหลักความประพฤติ เป็นวิชาว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิต แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก อย่างไรไม่ถูก ดี ไม่ดี ควร ไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม จริยศาสตร์มีชื่อ

ภาษาอังกฤษว่า Ethics มีชื่อภาษากรีกว่า Peri ethikes มีชื่อภาษาละตินว่า Ethica มีรากศัพท์มาจากคำว่า Ethos หมายถึงหลักความประพฤติ (Character) มีความเชื่อมโยงถึงขนบธรรมเนียม (Custom) หรือความเคยชิน (Habit) คล้ายกับปรัชญาศีลธรรม (Moral Philosophy) มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า Ethics ซึ่งมีรากมาจากภาษาละตินว่า Mores หมายถึงความเคยชิน (Habit) หรือธรรมเนียมปฏิบัติ (Custom) ดังนั้น เราสามารถพูดได้ว่าจริยศาสตร์ จะอธิบายถึงความประพฤติดีจนเคยชินและธรรมเนียมปฏิบัติของมนุษย์ อีกประการหนึ่ง จริยศาสตร์หมายถึง หลักความประพฤติของมนุษย์ เป็นหลักประพฤตินี้คือค่านิยมปฏิบัติจนเคยชินหรือเป็นนิสัย และเป็นหลักพิจารณาถึงความถูกต้อง หรือความผิด (Rightness or Wrongness) ความประพฤติดีหรือประพฤติชั่วเป็นนิสัยหลักความประพฤติที่ถูกต้อง (Right) มาจากภาษาละตินว่า Rectus หมายถึงเที่ยงตรง (Straight) เป็นการเที่ยงตรงตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ วินัย (Rule) ดังนั้น คำว่าประพฤติถูกต้องจึงหมายถึงถูกต้องตามหลักกฎเกณฑ์ ที่สังคมกำหนดไว้ คำที่เชื่อมโยงของคำว่าความถูกต้องนี้คือคำว่าดี (Good) ซึ่งเป็นที่คำอ้างถึงเป้าหมายแห่งชีวิตของมนุษย์ (บุญมี แท่นแก้ว, 2550: 1)

จริยศาสตร์ชั้นสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาสังกัปปะ มีความดำริถูกต้อง สัมมาวาจา มีการเจรจาถูกต้อง สัมมากัมมัณฑะ มีการงานถูกต้อง สัมมาอาชีวะ มีการเลี้ยงชีพโดยถูกต้อง สัมมาวายามะ มีความพยายามถูกต้อง สัมมาสติ มีการตั้งสติให้ถูกต้อง และสัมมาสมาธิ มีสมาธิจิตตั้งมั่นถูกต้อง ผู้ปฏิบัติตามได้ครบถ้วนจึงเป็นผู้ประเสริฐไกลจากกิเลส และอริยมรรคทั้ง 8 นี้ จะต้องประพฤติไปพร้อม ๆ กัน มิใช่จะประพฤติแต่เพียงข้อหนึ่งข้อใดเพื่อไปสู่จุดหมายอันสูงสุดคือ นิพพาน และย่อลงเหลือ 3 ประการ คือข้อ 1 และ ข้อ 2 เรียกว่าอริปัญญาลึกซึ้ง ข้อ 3 ข้อ 4 และข้อ 5 เรียกว่า อริศีลสิกขา และข้อ 6 ข้อ 7 และ ข้อ 8 เรียกว่าอริจิตตสิกขา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: อง ญจ จก (ไทย) 22/45/509)

หลักธรรมนี้เป็นศูนย์กลางแห่งคำสอนของพระพุทธเจ้าได้สอนถึงกระบวนการว่า กลไกทุกอย่างทำงานอย่างไร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กันอย่างไร จึงเรียกกันว่ากฎแห่งเหตุผล (the law of causality) สิ่งทีพระพุทธองค์เข้าถึงความรู้แจ้งและได้สมญาณามว่า สัมมาสัมพุทธะ ก็คือเข้าใจกระบวนการแห่งเหตุผล ตามสภาพที่เป็นจริง (Suchness) ภายหลังได้รู้แจ้งแล้วได้ประทับนั่งอยู่ใต้โพธิ์เพื่อพิจารณาปฏิจจสมุปบาทโดยอนุโลมปฏิโลม พระพุทธองค์เห็นว่าเป็นธรรมที่ลึกซึ้งยากที่ที่คนทั่วไปจะเข้าใจได้ เพราะฉะนั้นปรากฏการณ์ทั้งปวงเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุ ไม่มีอะไรที่ดำเนินไปอย่างไร้จุดหมาย ทุก ๆ ธาตุที่ปรากฏขึ้นแม้เพียงขณะเดียวเท่านั้นก็คือธาตุที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นเพราะมันอาศัย การเกิดขึ้นจากสิ่งที่เกิดก่อน นอกจากหลักธรรมปฏิจจสมุปบาทนี้แล้วยังมีหลักธรรมสำคัญอื่น ๆ เช่นอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ 3 เป็นต้น

หลักการทางศีลธรรม (The moral tenet) ในทางพระพุทธศาสนานั้นถือว่าเป็นหลักการปฏิบัติที่เป็นสายกลาง (The Middle Path) ซึ่งทางสายกลางนี้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ทางปฏิบัตินี้จะควบคุมด้วยมาตรฐานจริยธรรมจึงเรียกว่าทางสายกลาง การที่ชื่อว่าสายกลางนั้นก็เพราะการอาศัยแนวการปฏิบัติที่เป็นกลางระหว่างแนวปฏิบัติอย่างสุดโต่ง 2 แนว คือการยึดติดถือมั่นอยู่ในกามหรือวัตถุเพื่อความสำเร็จ และการยึดติดถือมั่นอยู่กับการทุกข์ทรมานตนเพื่อความสำเร็จ วิธีนี้พระพุทธเจ้าทดลองมาแล้วใช้เวลาถึง 6 ปี เห็นว่าไม่ประสบผลสำเร็จจึงเลิกความตั้งใจจากประสบการณ์อันแสนสาหัสนี้ พระองค์จะสอนสาวกของพระองค์ให้หลีกเลี่ยงเสีย หันมาปฏิบัติตามแนวสายกลาง โดยให้ความสำคัญทางร่างกายและจิตใจ ไม่ฝืนธรรมชาติในตนเอง เช่นกลั่นลมหายใจ นอนบนหนาม ลงแช่ในน้ำแข็ง อาศัยวิธีนี้บรรลุธรรมไม่สำเร็จเป็นแน่อน และทางปฏิบัติสายกลางนี้เปิดแก่ทุกคน ไม่เลือกเพศ วรณะ เผ่าพันธุ์ และไม่เลือกเวลา พระพุทธองค์ประกาศถึงความเสมอภาคแก่มนุษย์ทุกคน ประชาชนจะต้องได้รับความยุติธรรมตามกรรมของตน ในฐานะที่พุทธจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ปฏิบัติ ไม่มีพระเจ้าผู้คอยช่วยเหลือและควบคุมเป้าหมายของมนุษย์ มนุษย์ต้องเป็นนายของตน ทุกคนต้องเก็บเกี่ยวผลกรรมที่ตนทำด้วยเหตุและผล ถือกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เป็นทายาท และเป็นปฏิสนธิ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: วิ.มหา.(ไทย) 4/69/150)

ในพุทธปรัชญา คำว่าศีลธรรม เป็นคำประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมด และคำว่าศีลธรรมมากับคำว่าศาสนา เช่นหลักธรรมชื่อว่าอริยสัจ 4 ที่พระพุทธเจ้าค้นพบจะสร้างความสัมพันธ์อย่างที่สุดระหว่างศีลธรรมและศาสนา เราจึงโดยชัดแจ้งว่าอริยมรรค 8 ประการ ถูกจัดเข้าในสิกขา 3 หนึ่งในนั้นคือระบบจริยธรรม ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดลงในศีล สัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิ จัดลงในสมาธิ และ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดลงในปัญญาเป็นที่ทราบกันว่าพุทธปรัชญาได้เน้นเรื่องไตรสิกขา ในสายกลางนี้ถือเป็นจริยธรรมเชิงปฏิบัติใน พระพุทธปรัชญาในขณะที่เดียวกันก็ถือไตรสิกขาเป็นศูนย์กลางคำสอน เพื่อบรรลุถึงความรู้แจ้งสูงสุด ฟันทุกซี่โดยสิ้นเชิงความจริงแล้ว ศีลธรรม และศาสนานี้สามารถใช้แทนกันได้เนื่องจากว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งศีลธรรม ศีลธรรมและศาสนาจึงสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ได้ ศีลธรรมจะสัมพันธ์กับการรู้แจ้งในความจริงทางอภิปรัชญาและรู้ความจริงในชีวิตตนเองด้วย ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรมจึงหมายถึงถึงความพร้อมทางศีลธรรมและปัญญาของแต่ละคน ทางสายกลางและนิพพานต่างก็เป็นเหตุและต่อกันและกัน คือว่าทางสายกลางเป็นตัวแทนหลักธรรมทางจริยศาสตร์ และเป็นวิธีแห่งทางไปสู่ความรู้แจ้ง ซึ่งเป็นเป้าหมายเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนา ระบุไว้ว่า “ศีลธรรมจะไร้รากฐาน ถ้าปราศจากปัญญาที่จะเข้าหาสัจธรรมที่ลึกซึ้ง ดังนั้น ศีลธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สมบูรณ์ของศาสนา”

พระพุทธเจ้าได้ดำริถึงชีวิตพรหมจรรย์ว่าเป็นชีวิตแห่งคุณธรรมซึ่งผู้แสวงหาจะต้องดำเนินไปเพื่อความรู้แจ้งเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาหรือนิพพาน โดยสรุปแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า พบว่าศาสนาของพระองค์ เป็นระบบจริยธรรมที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งหมดรวมถึงจิตวิทยาชั้นเลิศ เป็นหลักของจริยธรรม เป็นระบบความคิดที่บริสุทธิ์ หลักธรรมพื้นฐานอยู่ที่ความบริสุทธิ์ในตนเองของมนุษย์ เพราะถือว่า การพัฒนาทางจิตจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่เอาชีวิตเข้าสู่กระบวนการสะสางให้จิตบริสุทธิ์และมีฐานแห่งกรุณาด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าหลักคำสอนของพุทธปรัชญานิกายเถรวาทเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของปรัชญาเถรวาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาวิเคราะห์จากมุมมองแนวคิดทางจริยศาสตร์เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานของวิถีชีวิต วัฒนธรรมรวมถึงพัฒนาการทางสังคมในด้านต่าง ๆ ของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่เจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย รวมทั้งเพื่อนำมาเขียนเพิ่มเติมเนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่เชื่อมโยงไปถึง ตลอดจนการใช้แนวทางการที่มีโครงสร้าง มีลำดับขั้นตอน ต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นข้อมูล

1. การดำเนินการออกแบบวิจัย ประกอบด้วย การศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาไตรปิฎก 2500 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539.

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยวิเคราะห์สรุปข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้อง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกแยกประเด็นข้อมูลตามความเหมาะสมแล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วรวบรวมข้อมูลแบบสังเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการศึกษาและเขียนรายงาน

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลจากการการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มาเขียนรายงานเชิงพรรณนาและจัดทำรูปเล่มแล้วนำเสนอรายงานการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 วิเคราะห์หลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

มัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยอัฏฐังคิกมรรคคือทางสายกลาง เดินทางสู่จุดหมาย สำเร็จได้ต้องอาศัยองค์ประกอบทั้ง 8 ประการนั้น ทำหน้าที่คอยเสริมกันช่วยประสาน สอดคล้องพอเหมาะพอดี ความพอเหมาะพอดีตรงสู่เป้าหมายนี้ อาศัยปัญญาที่เห็นชอบรู้ เข้าใจอย่างถูกต้องช่วยส่องชี้แนะแสงสว่างให้สู่เป้าหมาย คือมัชฌิมาปฏิปทา ด้วยลักษณะที่ไม่ เอียงเข้าหา ส่วนสุดทั้งสอง คือ ไม่เห็นแก่สิ่งเสวยสุขมาบำรุงบำเรอตน มัวเมาติดอยู่ใน กามสุข โดยไม่คำนึงถึงใคร และมีใจหันไปสู่วางตรงข้าม มุ่งทำการเข้มงวดตนเองหาทุกข์มา ทับถมตนให้ได้รับความเดือดร้อน ทางดำรงชีวิตด้วยลักษณะนี้ไม่เบียดเบียนตนเองด้วยและไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วย มีความเป็นไปด้วยความรู้ความเข้าใจตามที่เป็นจริงทั้งทางด้านวัตถุ และทางด้านจิตใจเป็นทางปฏิบัติสำหรับบุคคลผู้มีความต้องการดำรงชีวิตด้วยการแสวงหา ความสงบสุข เพื่อปฏิบัติถึงความสิ้นจากกองทุกข์ทั้งหมด

การปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือองค์มรรคนั้นมีสัมมาทิฐิเป็นตัวประธาน คอยควบคุมเกื้อหนุนให้ปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอกมาสนับสนุนคือ โปรโตโฆสะหรือจาก กัลยาณมิตร ช่วยอบรมสั่งสอนแนะนำให้คำปรึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและปัจจัย ภายใน คือโยนิโสมนสิการเพื่อทำในใจโดยแยบคาย โดยสามารถมองเห็นชีวิตและโลกตรง ตามสภาวะตามเหตุปัจจัยส่วนองค์มรรคอื่น ๆ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มั่นใจได้ ว่า การปฏิบัติธรรมหรือการดำรงชีวิตจะอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องและหลักมัชฌิมาปฏิปทายังมี ความสำคัญทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ได้ปฏิบัติตามความสามารถยังกุศลธรรมทั้งหลายให้ เจริญงอกงามด้วยปัญญาเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งได้ปฏิบัติชอบสู่ เป้าหมายคือความดับทุกข์โดยชอบอย่างสมบูรณ์

4.2 จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท

จริยศาสตร์หมายถึง ความรู้ หลักการ หรือทฤษฎีที่ใช้เหตุผลแยกความดีออกจาก ความชั่ว เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา และเป็นศาสตร์ที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติของ มนุษย์ ต่อมาปัญหาโต้แย้งทางจริยศาสตร์ที่เกิดขึ้นโดยตรงเป็นครั้งแรกและเป็นประเด็น สำคัญ โดยการโต้แย้งว่า ควรมีการแสวงหาคำตอบของคำถามที่ว่า 1) อะไรคือความสุขที่ แท้จริงของชีวิต ? 2) เราจะแสวงหาความสุขในชีวิตได้อย่างไร ? พุทธปรัชญานั้นได้แบ่ง ประเภทของจริยศาสตร์ออก 2 ประเภท ได้แก่ จริยศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานแก่บุคคลทั่วไป

และจริยศาสตร์สำหรับนักบวชในพุทธศาสนา ลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์นั้นมีพื้นฐานสำคัญคือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนควรประพฤติและสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ อีกทั้งยังมีลักษณะแสดงถึงวิธีการที่จะทำให้เข้าถึงความดีสูงสุดอีกด้วยเมื่อปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาแล้วย่อมเกิดประโยชน์สูงสุด 3 อย่าง ในปัจจุบัน คือ คุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ปฏิบัติเอง อย่างหนึ่ง คุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น อย่างหนึ่ง และคุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับทั้งผู้ปฏิบัติเองและสังคมส่วนรวม ขอบเขตของจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญานั้นมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันในหลายด้าน ซึ่งประเด็นสำคัญก็คือการกระทำหรือหลักของกรรมทั้งมนุษย์และสัตว์ย่อมตกอยู่ในสภาพเดียวกันทั้งสิ้น การทำดีทำชั่วไม่ว่าจะเป็นของมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีผลทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม สภาพของความเป็นสัตว์นั้นบางทีก็ไม่มีเหมาะสมกับการประกอบกรรมดี-ชั่ว ซึ่งสภาพทางกายภาพของสัตว์นั้นไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอ แต่ในเรื่องของจิตและสภาพธรรมชาติของกิเลสภายในจิตทั้งของมนุษย์และสัตว์นั้นมีเหมือนกัน จะต่างแต่ความละเอียดมากน้อยเท่านั้น จริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งระดับออกเป็น 3 ระดับ คือ จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับต้น ได้แก่ศีล 5 จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับกลาง ได้แก่กุศลธรรมบถ 10 และจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับสูง ได้แก่อริยมรรคมีองค์ 8 ในจริยศาสตร์เจตนาเป็นตัวกรรมและเป็นเหตุแห่งวิบากและตัวของวิบากเองก็เป็นเหตุแห่งกรรมต่อเนื่องกันไปอย่างไม่รู้จักจบสิ้น กรรมดีหรือกรรมชั่วที่เราสั่งสมไว้นั้นย่อมมีผลตามมาเสมอ ดังพระดำรัสที่ปรากฏในประไตรปิฎก มัชฌิมนิกายว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ การเข้าถึงอุดมคติมี 3 ระดับคือระดับที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน ระดับที่วางไว้เพื่อประโยชน์อนาคต หรือสัมปรายภพ และระดับสูงสุด คือความหมดกิเลสอย่างสิ้นเชิง เรียกว่า พระนิพพาน

4.3 วิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

วิเคราะห์ความหมายจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อละความชั่ว กระทำความดีเพื่อการเข้าถึงจุดมุ่งหมายที่สูงสุดของปรัชญาทั้งสอง ที่เรียกว่านิพพานและโมกษะ ในขณะที่มัชฌิมาปฏิปทามัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง มีอยู่ 2 เรื่องคือ ธรรมะสายกลางกับทางสายกลางในการปฏิบัติ ธรรมะสายกลางในการปฏิบัติ ธรรมะสายกลางเรียกว่า มัชฌิมนิพพานทางสายกลางในการปฏิบัติ เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหนทางไปสู่ความดับทุกข์

วิเคราะห์ลักษณะจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การไม่ทำความชั่ว
2. กระทำแต่ความดี
3. ทำจิตใจให้บริสุทธิ์

จะเห็นได้ว่าลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีพื้นฐานสำคัญคือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนควรประพฤติและสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ อีกทั้งยังมีลักษณะแสดงถึงวิธีการที่จะทำให้เข้าถึงความดีสูงสุดอีกอีกด้วยเนื่องจากลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือให้ละสิ่งที่ไม่ดีทั้งปวง ให้ประกอบแต่สิ่งที่ดี และให้ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ คือมองชีวิตโดยทั่วไปว่าเต็มไปด้วยความทุกข์ มนุษย์ที่เกิดมาต้องตกอยู่ภายใต้ความทุกข์ต่าง ๆ ดังนั้นการหลีกเลี่ยงจากความทุกข์พยายามปิดกั้นและทำลายกรรมทั้งหลายให้สิ้นไป เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุด

วิเคราะห์คุณค่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทคุณค่าของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นพุทธปรัชญากล่าวไว้ 3 ประการ คือ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตัวเอง ได้แก่การเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติพึงตนเองได้ประการหนึ่ง ประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือประโยชน์ของท่าน คือประกอบด้วยเมตตา กรุณา และมีความสามารถที่จะนำชีวิตของตนให้เกื้อกูลอุดหนุนแก่ผู้อื่นได้ด้วยการช่วยเหลืออนุเคราะห์ สงเคราะห์ผู้อื่น ทำตนให้เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งทางวัตถุอันเป็นรูปธรรม และทางจิตใจอันเป็นนามธรรม อีกประการหนึ่ง และประโยชน์รวมทั้ง 2 ฝ่าย คือ ประโยชน์ร่วมกันอันเกิดจากสิ่งที่เป็นกลางในทางวัตถุ เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา รถโดยสาร เป็นต้น ในทางนามธรรม เช่น ศิลปวิทยาและศีลธรรม ดำเนินชีวิตของตนให้เป็นประโยชน์เพื่อความสุขและความดีงามร่วมกัน คุณค่าทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญากล่าวนั้น เน้นผลทั้งที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตแก่ผู้กระทำเอง แก่ผู้อื่น และแก่ส่วนรวม

วิเคราะห์ขอบเขตคุณค่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทคุณค่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวว่าการเป็นสิ่งที่สำคัญ คนเราเกิดมาจากกรรมคือการกระทำ การกระทำดีทำชั่วของบุคคลย่อมส่งผลต่อผู้กระทำอย่างแน่นอนที่สุด กรรมนั้นย่อมจำแนกสัตว์ให้แตกต่างกัน ที่มีความเห็นคล้ายคลึงกันเช่นนี้ เพราะพุทธปรัชญาและปรัชญาเซนต์ต่างเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม คือไม่ยอมรับว่ามีเทพเจ้าเป็นผู้สร้าง ดังนั้นจึงมีขอบเขตของจริยศาสตร์อยู่ที่การสอนให้เชื่อในสิ่งที่แต่ละบุคคลกระทำขอบเขตของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทอยู่ที่หลักคำสอนเรื่องกรรมเป็นสำคัญ แต่ก็มีส่วนที่ขัดแย้งกันพอสมควร ขอบเขตของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญานั้นมีความ

เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันในหลายด้าน ซึ่งประเด็นสำคัญก็คือการกระทำหรือหลักของกรรมทั้งมนุษย์และสัตว์ย่อมตกอยู่ในสภาพเดียวกันทั้งสิ้น การทำดีทำชั่วไม่ว่าจะเป็นของมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีผลทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม สภาพของความเป็นสัตว์นั้นบางทีก็ไม่มี ความเหมาะสมกับการประกอบกรรมดีกรรมชั่ว ซึ่งสภาพทางกายภาพของสัตว์นั้นไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอ แต่ในเรื่องของจิตและสภาพธรรมชาติของกิเลสภายในจิตทั้งของมนุษย์และสัตว์นั้นมีเหมือนกัน จะต่างแต่ความละเอียดมากน้อยเท่านั้น

วิเคราะห์ระดับจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้ง 3 ประโยชน์ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในชีวิตนี้ เป็นความสุขที่สามัญชนมองเห็นได้ในปัจจุบัน ที่คนทั้งหลายปรารถนา เช่น ลาภ ยศ เป็นต้น สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ระยะยาว ประโยชน์ในชาติหน้า เป็นการกระทำชีวิตให้มีแก่นสาร อันเป็นหลักประกันชีวิตในชาติหน้า ปรมัตถประโยชน์ คือประโยชน์อันสูงสุด อันเป็นจุดหมายสูงสุดของการกระทำ ความดีในพระพุทธศาสนา อันได้แก่พระนิพพาน การประพฤติเพื่อให้ได้ประโยชน์ทั้ง 3 นั้น มีหลักธรรมเพื่อให้เข้าถึง หรือประสบบกับประโยชน์ทั้ง 3 นั้น อย่างเช่น ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ให้ใช้หลักจริยธรรมในชั้นเบญจศีลและเบญจธรรม เป็นต้น ส่วนจริยธรรมในชั้นกลาง ให้มีการควบคุมทางจิตใจเข้าไปด้วย ทั้ง 2 ชั้นแรกนั้น ยังไม่จัดว่าเป็นประโยชน์สูงสุดในพระพุทธศาสนา ส่วนปรมัตถประโยชน์ถือเป็นประโยชน์สูงสุด หรือเป็นจุดหมายสูงสุดของหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน หลักธรรมที่จะดำเนินไปสู่พระนิพพานก็คืออริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

1. หลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทได้วางเป้าหมายสูงสุดในชีวิตไว้เหมือนกันคือความหลุดพ้นจากอำนาจกรรม ทั้งที่เป็นกรรมดีและกรรมชั่ว เพราะปรัชญาทั้งสองระบบพิจารณาเห็นว่า กรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ อันนำมาซึ่งความทุกข์ แม้กรรมดีจะให้ผลเป็นความสุขก็ตาม แต่ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริงเป็นเพียงโลกียสุข ไม่ใช่โลกุตตรสุข อันเป็นความสุขที่แท้จริงนอกจากนี้เห็นว่าอวิชชาเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดกรรม กรรมเป็นตัวการที่ทำให้จิตหรือชิวะต้องติดข้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ และตัวการที่ทำให้มีการทำกรรมขึ้นคืออวิชชา ในบรรดากรรมทั้งหมดนั้นก็รวมลงในสองประเภทหลัก ๆ เหมือนกัน คือ กรรมดีและกรรมชั่ว กรรมดีจะให้ผลเป็นความสุข กรรมชั่วจะให้ผลเป็นความทุกข์ แม้กรรมดีจะให้ผลเป็นความสุขแต่ก็เป็นเพียงความสุขชั้นโลกียะเป็นความสุขชั้นต่ำ ๆ ดังนั้น ไม่ว่าจะป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ควรละเสียทั้งหมด

2. สังสารวัฏของหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทเมื่อบุคคลยังมีกรรมอยู่สัตว์ทั้งหลายก็ยังคงเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเรื่อยไป ในคำสอนของพุทธปรัชญาฝ่ายเถรวาทนั้นกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ในขณะที่สัตว์ยังมีกรรมอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ในภพใดภูมิใดก็ตาม กรรมแต่ละอย่างจะผลักดันให้สัตว์ไปเกิดตามภพหรือภูมิต่าง ๆ ที่มีกรรมเป็นฐานรองรับ

3. ความดี-ความชั่วของหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทความดีคือสิ่งที่เรียกว่ากุศล ความชั่วคือสิ่งที่เรียกว่าอกุศล ความดีเป็นเรื่องของความสุข ส่วนความชั่วนั้นเป็นเรื่องของความทุกข์

4. วิเคราะห์เกณฑ์ตัดสินทางหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท

เกณฑ์ตัดสินทางหลักจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่าความดี-ความชั่วนั้นเกิดจากการกระทำของมนุษย์พุทธปรัชญา คือ เกณฑ์การตัดสินหลัก โดยพิจารณาถึงความ เป็นกุศลและอกุศล และเกณฑ์การตัดสินร่วม ในประเด็นนี้หมายเอา 2 ลักษณะคือเป็น ลักษณะความสำนึกภายในและลักษณะภายนอกโดยพิจารณาถึงการยอมรับของบัณฑิตชนผู้รู้ว่าเป็นที่ติเตียนหรือสรรเสริญ

5. วิธีเข้าถึงอุดมคติทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทอยู่ที่ความหลุดพ้นจากอำนาจกรรม ทั้งที่เป็นกรรมดีและกรรมชั่วจะเห็นได้ว่ากรรมเป็นสิ่งที่ทำให้มีการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ อันนำมาซึ่งทุกข์ แม้กรรมดีจะให้ผลเป็นความสุขก็ตาม แต่ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง เป็นเพียงความสุขแบบโลกียะเท่านั้นแต่เป้าหมายสูงสุดคือความสุขสูงสุดที่เป็นโลกุตตรสุขคือความหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งหลายทั้งปวงโดยมีวิธีการเข้าถึงคืออริยชาเป็นต้นเหตุที่ทำให้สรรพสัตว์สร้างกรรมอันเป็นเหตุให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ดังนั้นจึงต้องทำลายอริยชา การจะทำลายอริยชาให้หมดสิ้นไปได้ จะต้องปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) มรรคมีองค์ 8 ประการจะต้องปฏิบัติให้ครบทุกข้อจึงจะได้ผล

การดำเนินชีวิตตามจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในเบื้องต้นคือการปฏิบัติตามหลักศีล 5 และฆราวาสธรรม 4 และในเบื้องสูงคือการปฏิบัติตามหลักมรรค 8

1. จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทคือหลักความประพฤติเพื่อละชั่ว กระทำดี โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่นิพพาน
2. ประเภทจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งออกเป็นสองประเภทคือประเภททั่วไปสำหรับศาสนิกและประเภทที่เหมาะสมสำหรับบรรพชิต แต่ประเภทที่เหมาะสมสำหรับบรรพชิตนั้นบางข้อคฤหัสถ์ก็สามารถปฏิบัติได้
3. ลักษณะของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งออกเป็นสามอย่างคือให้ละความชั่วทั้งปวงสอนให้กระทำแต่ความดีและสอนให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์
4. คุณค่าทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นพุทธปรัชญาเน้นผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติทั้งในปัจจุบันและอนาคต
5. ขอบเขตของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญานั้นอยู่ที่หลักของกรรมคือการกระทำ คนจะดีหรือเลวก็อยู่ที่การกระทำไม่มีอำนาจอื่นใดมาดลบันดาล
6. จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งระดับออกเป็น 3 ระดับ คือ จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับต้น ได้แก่ศีล 5 จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับกลาง ได้แก่กุศลธรรมบถ 10 และจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทระดับสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8
7. กรรมในทรรศนะของจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทคือการแสดงออกทางไตรทวาร ทั้งที่เจตนาหรือไม่ก็ตาม ถ้าเจตนาดีเรียกว่ากรรมดี เจตนาไม่ดีเรียกว่ากรรมชั่ว ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม
8. ความดีในจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นคือการกระทำที่ประกอบด้วยสุจริต ส่วนความชั่วนั้นคือการประกอบด้วยทุจริต
9. เกณฑ์การตัดสินทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญานั้นเน้นเจตนาเป็นหลัก คือการกระทำใดที่ประกอบด้วยเจตนาดีก็มีผลมาก
10. วิธีเข้าถึงอุดมคติทางจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในพุทธปรัชญาคือปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งย่อได้ 3 ประการคือ ศีล สมาธิ ปัญญา รวมเรียกว่าไตรสิกขาการดำเนินชีวิตตามจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในเบื้องต้นคือการปฏิบัติตามหลักศีล 5 และฆราวาสธรรม 4 การดำเนินชีวิตตามจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทเบื้องต้นคือการปฏิบัติตามหลักมรรค 8

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่าบการดำรงชีวิตในสังคมอย่างใกล้ชิดชนิดที่แยกกันไม่ออก ซึ่งเมื่อประพฤติปฏิบัติได้ตามหลักคำสอนทางในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทแล้วย่อมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้อย่างมากมาย ซึ่งพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการนำในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทไปประยุกต์ใช้ในสังคม เช่น นำไปสอนในสถาบันการศึกษากันอย่างจริงจังทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2. เมื่อศึกษาทฤษฎีในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทอย่างเข้าใจแล้ว ควรนำมาประพฤติปฏิบัติกันอย่างจริงจังจะช่วยให้สังคมมีแต่สันติสุข เช่นในเรื่องศีล 5 และฆราวาสธรรม 4 เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือองค์มรรคนั้นมีสัมมาทิฐิเป็นตัวประธานคอยควบคุมเกื้อหนุนให้ปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอกมาสนับสนุนคือ โปรโตไซสหรือจากกัลยาณมิตร ช่วยอบรมสั่งสอนแนะนำให้คำปรึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการเพื่อทำในใจโดยแยบคาย โดยสามารถมองเห็นชีวิตและโลกตรงตามสภาวะตามเหตุปัจจัยส่วนองค์มรรคอื่น ๆ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มั่นใจได้ว่า การปฏิบัติธรรมหรือการดำรงชีวิตจะอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องและหลักมัชฌิมาปฏิปทายังมีความสำคัญทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ได้ปฏิบัติตามความสามารถยังกุศลธรรมทั้งหลายให้เจริญงอกงามด้วยปัญญาเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งได้ปฏิบัติชอบสู่เป้าหมายคือความดับทุกข์โดยชอบอย่างสมบูรณ์

วิเคราะห์ความหมายจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่าจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อละความชั่ว กระทำความดีเพื่อการเข้าถึงจุดมุ่งหมายที่สูงสุดของปรัชญาทั้งสอง ที่เรียกว่านิพพานและโมกษะ ในขณะที่มัชฌิมาปฏิปทามัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง มีอยู่ 2 เรื่องคือ ธรรมะสายกลางกับทางสายกลางในการปฏิบัติ ธรรมะสายกลางในการปฏิบัติ ธรรมะสายกลางเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลางในการปฏิบัติ เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหนทางไปสู่ความดับทุกข์

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทกับอัครคัมภีร์อื่นจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิตได้ลึกซึ้งมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทในอภิปรัชญา อันจะทำให้เข้าใจการจริยศาสตร์และหลักมัชฌิมาปฏิปทาได้ดียิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทกับจริยศาสตร์ในหลักมัชฌิมาปฏิปทาของพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่จะทำให้เห็นระบบของพุทธปรัชญา

เอกสารอ้างอิง

กীরติ บุญเจือ. (2542). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

บุญมี แทนแก้ว. (2550). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช**

วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.